

EPEKEDŐ SZERELMES

TÍZ MEGÁLLAPÍTÁS PIERRE ÉTAIX FILMJÉRŐL

1.

Ez a film ama közismert fiatalemberről szól, aki egyáltalán nem ért a nőkhez. Semmi sem sikerül neki, még egy ismerkedés sem. Ha pedig mégis sikerül, akkor a női nem minden szörnyűsége a nyakába szakad. Ezt a témát az idők kezdetétől mint a bohózati lehetőségek egyikét tartjuk nyilván. Ami természetes, hiszen alapjában véve tragikus téma.

2.

Napjainkban nagyon sokat beszélnek a dramatikus műfajok elsekélyesedéséről, s ezen belül különösképpen a vígjátéki műfajokat marasztalják el. Ha nem tudnám, hogy a kritikában és esztétikában a legtöbb válságérzetet mintegy két és félezer esztendő óta állandóan a vígjátéki műfajok váltották ki — akkor fenntartás nélkül elkeseredhetnék. A víg-

játék Aristoteles óta másodrendű műfaj, s ezért általában a rangsorolás áll vele kapcsolatban az értékelések középpontjában. Az »Epekedő szerelmes« című francia filmbohózat ebben a rangsorolási rendben bizonyára nem juthatna tovább a második foknál az esztétikai bürokratizmus létráján, holott üdítő hatását tekintve, a felsőbb fokok valamelyikére kívánczik. Világosabban szólva, ez a nagyon mulatságos film nem eléggé mulatságos.

3.

A film alkotója Chaplin lábával jár, Buster Keaton arcával mereng, Tati fejével gondolkodik. Ha nem jutna eszembe a neve, hirtelen így mutatnám be Pierre Étaix-t. Ebből az összetettségből világosan következik, hogy az író-rendező-filmszínész Pierre Étaix művészi szándékai

Pierre Étaix, az »Epekedő szerelmes« a sok nő közül az egyikkel

nagyon egyszerűek. Ideálja a némafilm, esztétikája, hogy csodálkozni nem szabad és kifejező eszköze a burleszk-képesség.

4.

Humora a filmművészet gyermekkorából származik. Azokból az ősi filmidőkből, amelyekben megjelentek az első filmlantosok és film-dalnokok. Ebben a korban még üdítő újdonság volt, hogy mozog a kép, s ennek a mozgásnak gyermekien örültek a nézők és az alkotók. Az »Epekedő szerelmes« alkotója az ideoda csúszkáló, vagy csetlő-botló lábak, az odadobott habos torta alatt eltűnő arcok, s a vízbe bukfencező, vagy ablakon kirepülő emberalakok groteszkumának és mulatságos jelbeszédének egész komikus kép-ábcéjét felhasználja első filmjében.

5.

Mi az, amivel jóval szegényebb, mint a mesterek, akiktől oly szenvedélyesen és szellemesen tanult: a bohózat filozófia! Pierre Étaix egyelőre többet merít a komikum mechanizmusából, mint a bohózat filozófiájából. Mulatságos, emberi mind-

addig, amíg felvetett ötletének igazságában hisz, és külsődleges, amint rátér az ötlet »hagyományos« bonyolítására. Az »Epekedő szerelmes« első részében könnyed és természetes. Remek, ahogy a főhős képtelen eljutni az ismerkedésig. A bonyodalmak fellépte után azonban több az automatikus botladozás, mint az első részben olyan bájosan érvényesülő emberi humor.

6.

Ez a filmbohózat csupa epizód, története jóformán nincs, gondolatmenete hézagos, tulajdonképpen nem is tudom, miből származik dramaturgiai hatása. Illetve, bocsánat, tudom: megfigyeléseiből. Ezek a megfigyelések hallatlanul mulatságosak és drámaiak, valahányszor a főhős szerelmi ügyefogyottságából származnak. Ha az ötletek törvényerővel bizonyítják az ábrázolt hős jellemének konok esetlenségét, ellenállhatatlan erejű nevetést váltanak ki a nézőből. Úgy vélem, ebben a laza, szinte dokumentárisan természetes dramaturgiában is a *karakterben rejlő humor* válik győztes. Biztos, hogy a kedves egyéniségű és

nagyon tehetséges Pierre Étaix is ezen az úton találja majd magát egyéniségének jelentős értékeit.

7.

A bohózat a fura látomások műfaja, ezért is nevezik sokan a félálom drámájának. Ez az álomba való átúszás különösképpen a francia bohózat sajátossága. Pierre Étaix filmje e hagyomány emlékét őrzi. A fiatal, könyvek közé elmerülő tudós jegyzetekkel, csillagtérképekkel, statisztikai kimutatásokkal zsúfolt szobájában, majd a sanzonénekesnő fényképének mindent elöntő dagályában éppen úgy megtalálható a félálomszerűség, mint a részeg hölgy hazaszállításának tortúrájában. A francia bohózat e hagyományát Pierre Étaix azzal frissíti fel, hogy e stílus segítségével kigúnyolja a felszínesen mai és divatos nőszemélyeket. Ezért állítja szembe a sanzonénekesnőben megfogalmazott szexideállal a szinte együgyűen ártatlan svéd lányt. A nagyvárosi élet közismert dandyjei és dísznői is hasonló bohózati fricskákat kapnak tőle. Talán egy kicsit túlságosan is konzervatív az a szemszög, amely-

ből bírál, bár gunyoros nyilait a jó ötletek legtöbbször célba vezérlik.

8.

A már említett bohózati félálomszerűség legjobban a film játékstílusában érvényesül. A rendező Pierre Étaix minden szereplőt a színész Pierre Étaix stílusához igazít. Az apa gyermekded mosolya, az anya örökös szemrehányó pillantása, a svéd lány együgyűen szűzies tekintete ugyanannak a valószínűtlen világnak jellegzetességét őrzi, amelyben az epekedő szerelmes él. Ez a stílusjegység, amely a film minden fontosabb és kevésbé fontos szereplőjére is kiterjed, talán legnagyobb értéke Pierre Étaix alkotásának.

9.

Egy pillanatra hadd vegyem át az esztétikai bürokratizmus leginkább ide illő kifejezését: mulatságos film, de nem érdekes.

10.

És hadd tegyem hozzá a szívem mélyén megfogalmazott véleményt is: nem elég érdekes film, de nagyon mulatságos.

GYÁRFÁS MIKLÓS